

Intro: Tijdlijn en weetjeswand.

1. De Romeinen wisten heel erg veel van hun eigen geschiedenis. Zo wisten zij wanneer hun voorouders leefden, welke keizers wanneer aan de macht waren geweest en hoe oud hun rijk was. Heb jij je wel eens afgevraagd hoe het zit met je eigen kennis van de (wereld)geschiedenis? Wanneer leefden je overgrootouders bijvoorbeeld, of wanneer waren de Middeleeuwen eigenlijk?

Vul de onderstaande tijdbalk in met de gegeven geschiedkundige tijden en gebeurtenissen van belang.

Voorbeelden:

- De Kruistochten.
- De prehistorie.
- De Tweede Wereldoorlog.
- De geboorte van Jezus Christus.
- De komst van de Romeinen in Nederland.
- De Vikingen in Europa
- De uitvinding van de televisie.
- De uitvinding van de telegraaf.
- De oerknal.
- De VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie).
- Elisabeth I aan de macht in Engeland.
- De val van de Berlijnse Muur.
- De dood van Alexander de Grote.
- De dood van Gaius Julius Ceasar.
- De dood van Willem van Oranje.

Begin													Einde	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....

2. De Peutingerkaart is een Middeleeuwse kopie van een grote Romeinse wegenkaart van ruim 6 meter lang. Het Romeinse origineel is verloren gegaan. Op de kaart staan de Limes afgebeeld, de noordgrens van het Romeinse Rijk. Langs de Limes bevonden zich de legerkampen en castella ter bescherming van de Rijksgrens. Nabij Alphen aan den Rijn lag het fort Albaniana. De Peutingerkaart vertoont weinig gelijkenis van de huidige wegenkaarten. Dit heeft te maken met de aan de kaart verbonden functie.

Kies hieronder het juiste antwoord over wat anders is aan de Peutingerkaart. Er zijn meerdere antwoordmogelijkheden:

- a. De kaart heeft geen legenda zoals de kaarten in aardrijkskundeboeken en de atlas.
  - b. De kaart was bedoeld om in huis op te hangen zodat de topografie en daarmee de kennis van de wereld geoefend kon worden.
  - c. Romeinen gebruikten de kaart om afstanden tussen steden weer te geven, zodat ze wisten hoelang ze over een reis deden.
  - d. De kaart laat niet alleen de belangrijkste wegen zien, het is ook een weergave van het volledige Romeinse Rijk.
3. Probeer je voor te stellen dat je een Romein bent. Je bent eindelijk in het noordelijk gelegen Germanica Inferior (Nederland) aangekomen en laat de omgeving op je inwerken. Wat een verschil, de inheemse bevolking bevindt zich nog in de Late IJzertijd.

Probeer te bedenken hoe een Romein zijn thuisland of Rome zou beschrijven. Je kunt denken aan politieke ontwikkelingen, culturele zaken, godsdienst, geografie en technische ontwikkelingen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Blok 1: Boeren, burgers en soldaten aan de rand van het Romeinse Rijk.

4. Het gebruik van muntgeld, was de inheemse bevolking van Germanica Inferior onbekend voor de komst van de Romeinen. Het zelfde gold voor het afdragen van allerlei belastingen. De inheemse economie bestond uit ruilhandel. Ruilhandel werd door de Romeinen als onpraktisch beschouwd. De waarde van ruilproducten verschilde nogal. De ruilhandel maakte plaats voor betaling met klinkende munt.

In het museum staat een muntenmachine. Zoek deze muntenmachine op en bekijk hoe de Romeinse munten eruit zien. Zijn de munten groot of juist klein? Staat er een afbeelding op en wat voor een dan? Staat er ook iets op geschreven en in welke taal? Waar zouden de munten van gemaakt zijn?

Kies een munt uit en vul de onderstaande gegevens in:

- a. Naam munt: .....
- b. Groot of klein: .....
- c. De voorstelling: .....
- d. De tekst: .....
- e. De datering: .....
- f. Het materiaal: .....

5. "Long, I pray, may foreign nations persist, if not in loving us, at least in hating one another; for destiny is driving our empire upon its appointed path, and fortune can bestow upon us no better gift than discord among our foes."

-- Cornelius Tacitus on feuding Germanic tribes, "Germania" (A.D. 98)

De Romeinse politicus en schrijver Tacitus schreef een grote verhandeling over de volkeren van Germanica Inferior. In bovenstaand citaat spreekt hij over het de toekomstige Romeinse zegen die behaald kan worden als de vijand onderling ruziet.

Wat zegt dit eigenlijk, tussen de regels door, over de vijand?:

.....
.....
.....

6. De komst van de Romeinen in Germanica Inferior leidde tot grote veranderingen binnen Germanica Inferior. De introductie van het Latijn, muntgeld, andere goden, producten en gewoonten, leidde tot de cultuur die we nu Gallo-Romeins noemen. Deze cultuur is deels Romeins en deels inheems, een mengelmoesje.

Hoe noemt men het overnemen van Romeinse gewoonten door de inheemse bevolking?

.....

Blok 2: Boeren en romanisering.

7. In Germanica Inferior leefden de Romeinen samen met de inheemse bevolking, zij hadden elkaars hulp geregeld nodig. Zo kochten de Romeinen voedsel van de inheemse bevolking en werd er getrouwd met inheemse vrouwen. Op hun beurt leerden de inheemse bewoners, steeds meer luxeproducten, als eau de cologne en olijfolie kennen dankzij de Romeinen.

Vanaf het einde van de 2de eeuw vertrokken de Romeinen weer uit Nederland. In 406 na Christus viel het Rijk, Niet alleen de Romeinen zelf verdwenen, maar ook veel Romeinse spullen en uitvindingen. Wat is de reden voor het in de vergetelheid raken van de Romeinse cultuur in Germanica Inferior? Je kunt meerdere antwoorden aankruisen:

- a. De Germanen had de spullen eigenlijk niet nodig. Ze konden prima leven zoals ze voor de komst van de Romeinen hadden gedaan.

- b. De Romeinen hadden de inheemse bevolking verboden nog langer gebruik te maken van de Romeinse uitvindingen en producten.
  - c. De Romeinen namen hun spullen weer mee, er bleef niks over voor de inheemse bevolking.
  - d. De Germanen hadden zich te weinig verdiept in hoe de luxeproducten gemaakt werden of waar ze vandaan gehaald konden worden.
  - e. De stamhoofden hadden hun onderdanen verboden nog langer spullen van de vijand te gebruiken.
  - f. Veel stammen maakten alles kapot wat ooit van de Romeinen was geweest, waardoor ook veel kennis over de producten verloren ging.
  - g. De Germanen wist niet goed hoe de Romeinen handel dreven met andere landen, ook hadden ze geen grote handelsschepen zoals de Romeinen om spullen te importeren.
8. In films en stripverhalen als 'Asterix en Obelix' worden zowel de Romeinse soldaat als de Germaan en de Auxiliari als stereotypen gepresenteerd. Van uiterlijke eenheid binnen het Romeinse leger was veelal geen of weinig sprake. Soldaten werden geacht zelf te sparen om de verschillende onderdelen van hun uitrusting te kopen en zagen er doorgaans allemaal anders uit. Door de uitrusting zelf te laten bekostigen bespaarde de staat op de defensiepost.

Kostenbesparing was niet het enige goede dat uit deze aanschafmethode voortkwam. Wat zal deze methode voor de soldaten en de inheemse bevolking voor gevolgen hebben gehad?:

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

9. De Romeinen hebben ondanks het ten ondergaan van de Romeinse cultuur gedurende de donkere eeuwen en de Middeleeuwen, een zeer grote invloed gehad op de moderne maatschappij. Bouwtechnieken, medische instrumenten, voedsel, en natuurlijk het Latijn. Verschillende Nederlandse uitdrukkingen en veelgebruikte universele spreuken, komen uit het Latijn.

Probeer onderstaande uitdrukkingen en spreuken te vertalen naar het Nederlands:

- a. 'Pecunia non olet.' .....
- b. 'Persona non grata.' .....
- c. 'Veni, vidi, vici.' .....
- d. 'Morituri te salutant.' .....
- e. 'Bona fides.' .....
- f. 'Campus Martius.' .....
- g. 'Cave canem.' .....
- h. 'Civis Romanus sum.' .....
- i. 'Vade in Pace.' .....

10. Hoe Romeins ben je zelf eigenlijk?.....

- a. Als ik ga winkelen, dan koop ik graag merkspullen, dan hoor ik er helemaal bij. Al mijn vrienden hebben ook merkspullen.
- b. Ik heb graag mooie spullen om me heen. Ook vind ik het fijn om buiten te zijn.
- c. Bij ons thuis hebben we een grote tuin, met daarin een grote hut waar ik kan spelen. Ook hebben we een konijn en een kip.
- d. Dure spullen vind ik niet belangrijk. Ik koop vooral wat ik leuk vind.
- e. Ik houdt ervan dingen zelf te maken. Ik ben best wel handig.
- f. Ik houdt van mooie sieraden en heb er ook heleboel van. Ik zie er graag heel mooi uit.

11. Zeep om het lichaam te reinigen of wasmiddel om kleding te wassen, kenden de Romeinen nog niet, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Kelten die wel zeep kenden. Om kleding echt grondig te reinigen zochten de Romeinen hun heil in iets anders, wat was dat?:

- a. Romeinen wassen hun kleding alleen met geparfumeerd water.
- b. Romeinen wassen hun kleding nauwelijks, ze kochten liever nieuwe kleding.
- c. Romeinen wassen hun kleding door deze in tonnen met hete urine te dompelen.

12. Hieronder zie je de Romeinse kalender. Oorspronkelijk bestond een Romeins jaar uit 10 maanden, naar aanleiding van de maancyclus. Dit bleek erg onhandig; het jaar was steeds te kort. Om het jaar kloppend te krijgen, werd er ieder jaar opnieuw berekend, hoeveel extra dagen er nodig waren. Dit was erg lastig en men schakelde over op de zonnecalender en voegden twee maanden aan de kalender toe om daar van af te zijn, waardoor de kalender op 12 maanden uit kwam. De namen van de oorspronkelijke maanden werden echter niet veranderd.

Januarius	Voor Romeinen was het van belang om het jaar op het
Februarius	juiste moment te beginnen. Dit juiste moment werd in
Martius	grote mate bepaald door een van de speerpunten van de
Aprilis	Romeinse samenleving, het leger.
Maius	
Junius	Bedenk wanneer het Romeinse jaar begon en waarom
Quinctilis	er juist voor dat moment is gekozen:
Sextilis	
Septembris	.....
Octobris	.....
Novembris	.....
Decembris	.....

13. Met hun intrede in Germanica Inferior, stuitten de Romeinen op het staartje van de Prehistorie: de Late IJzertijd. De leefwijze van de plaatselijke bevolking en de wijze waarop zij producten vervaardigden was het tegenovergestelde van alles wat Romeins was.

Bekijk het materiaal van de Late IJzertijd en vergelijk dat met het Romeinse materiaal. Omcirkel de woorden die je vindt passen bij het materiaal van de boeren uit de IJzertijd. De woorden die je niet hebt omcirkelt, passen bij het Romeinse materiaal.

Natuur	tijdelijk	duur	luxe
Materialisme	snel	duurzaamheid	moeilijk
Goedkoop	import	lokaal	machine
Handwerk	grof	verfijnd	inheems
Uittheems	innovatief	ruitjes	bot
IJzer	zijde	effen	wol

Blok 3: Soldaten.

14. Romeinse soldaten werden niet geacht verliefd te worden of in het huwelijk te treden. Het hebben van vrouw en kinderen werkte afleidend, en dat was een uiterst nadelige factor in de strijd. Toch werden er veel geheime brieven naar minnaressen en buitenvrouwen gestuurd. Verliefde soldaten bedachten hele slimme trucs om stiekem een brief te versturen.

Op welke manier schreven soldaten hun liefdesbrieven?:

- Romeinse soldaten gebruikten een soort geheimschrift dat niemand kende.
- Romeinse soldaten begroeven hun brief zodat hun minnares de brief dan kon opgraven.
- Romeinse soldaten schreven met melk. Deze werd weer zichtbaar door er as overheen te wrijven.
- Romeinse soldaten gaven de brieven aan elkaar door.

15. Romeinen presenteerden zichzelf graag aan de buitenwereld als schoon en hygiënisch volk. Geurige kruiden en oliën uit alle hoeken van het Rijk, vonden dan ook gretig aftrek onder de Romeinse bevolking. Binnen het Romeinse leger werd gepropageerd dat victorie niet alleen afhing van kracht en strategie, maar ook van een schoon, geparfumeerd en gezond lichaam. Ook de speren, schilden en vaandelstandaards werden ingesmeerd met parfum om de kans op succes te vergroten.

Romeinse legerleiders droegen graag een welriekende lauwerkrans op het hoofd. Waar zal deze krans hen aan hebben herinnerd?:

- Laurier deed denken aan een verhaal uit Ovidius' 'Metamorfoses': Apollo en Daphne. Daphne liet zich in een laurierboom veranderen om aan Apollo te ontkomen.
- Laurier bezat traditioneel gezien magische krachten die van pas kwamen in de strijd.
- Laurier werd in de vorm van een krans uitgereikt aan winnaars, door een lauwerkrans te dragen lag de overwinning op voorhand in het verschiet.
- De geur van laurier stond symbool voor de zoete smaak van succes.

16. Het Romeinse leger is een van de belangrijkste bronnen wat betreft onze kennis van de Romeinse tijd. Tot de zestiende eeuw, is er geen ander leger geweest waar we meer van wisten dan van het Romeinse leger. Hierdoor voelt het Romeinse leger voor veel mensen bijna vertrouwd en wordt het gelijkgetrokken met het hedendaagse leger, waarin bijvoorbeeld eenheid van tenue heerst. Romeinen droegen allemaal iets anders. Vertaal onderstaande uitrustingstypen. Wat is kenmerkend voor de verschillende harnassen?

- a. Lorica segmentata .....
- b. Lorica hamata .....
- c. Lorica squamata .....

17. Bekijk de animatie over het Romeinse fort. Je ziet er ook een stukje van een Romeins stratenplan. Zoals je zult zien, hielden de Romeinen erg van regelmaat, orde en structuur. Waarom zou die orde en regelmaat zo belangrijk zijn geweest voor de Romeinse forten en steden?:

.....

.....

.....

.....

Blok 4: Burgers

18. Het uiterlijk was erg belangrijk voor Romeinse vrouwen. Zij hechtten erg veel waarde aan lekkere luchtjes, pruiken en make-up. Ze hadden zelfs speciale kapsters en visagisten in dienst om hen te helpen bij het ochtendtoilet. Romeinse dames gebruikten parfum, lippenstift, rouge, oogschaduw en mascara. Ook hadden zij al een krultang.

Romeinse dames hielden van een bleke huid, dus smeerden zij kalk op hun gezicht om er wit uit te zien. Waarom was het hebben van een lichte huid zo belangrijk?:

- a. Romeinse mannen hielden niet van vrouwen met een donkere huid.
- b. Een lichte huid gaf aan dat je genoeg geld had om slaven buiten voor je te laten werken.
- c. Romeinen waren bang voor mensen met een donkere huid, ze dachten dat dit demonen waren.
- d. Met een bleke huid leek je op een mooi marmeren beeld.
- e. Een bleke huid werd beschouwd als heel bijzonder, Italianen zijn van nature donker.

19. Het was de Romeinen niet vreemd om hygiënische gewoonten van andere volkeren over te nemen als zij deze nuttig achtten. Rijke Romeinse dames, die graag zo mooi mogelijk, en volgens de laatste mode, voor de dag wensten te komen, gebruikten niet alleen veel make-up, zij baadden zich ook in de ezinnenmelk in de hoop op een zachte huid.

Waar kwam de gewoonte om te baden in ezinnenmelk precies vandaan?:

.....

.....

.....

20. Romeinen geloofden in de 'Tantarus' en het 'Elysium', een soort onderwereld en een soort hemel. In de 'Tantarus' was het koud, donker en vervelend. Ook was er erg weinig te eten. Romeinen waren dan ook bang dat de zielen terug naar de aarde probeerden te komen, waar het natuurlijk veel gezelliger was.

Wat moest een Romein doen om de zielen weg te houden? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk:

- a. Een Romein moest veel kaarsen branden bij een altaar na de begrafenis.
- b. Een Romein moest elke dag een gebed voor de ziel opzeggen.
- c. Een Romein moest veel eten bij het graf zetten.
- d. Een Romein moest geld geven aan Pluto, de god van de onderwereld.
- e. Een Romein moest alle voorstellingen van de overledene verwijderen uit het huis.
- f. Een Romein moest de dode verbranden, dan verbrandde ook direct de ziel.

21. Goden waren alom aanwezig in het leven van de Romeinen. Zo had ieder huis een huisgeest en een huisaltaar, kregen straten geen naambordje maar een godenbeeld om hen te duiden, en werden de tempels van de goden met regelmaat bezocht door de bevolking. Het was dan ook voor de Romeinse bevolking van groot belang om goed op de hoogte te zijn van hoe de verschillende goden eruit zagen, waar zij voor stonden en wat zij zoal bij zich droegen.

Verbind de goden, helden en aanverwanten, met de voorwerpen:

1. Nehalennia	a. Grote wapenuitrusting en strijdswagen
2. Neptunes	b. Bliksemschicht en adelaar
3. Mars	c. Een tas, sandalen met vleugels en een hoed met vleugels
4. Venus	d. Een mandje met appeltjes
5. Minerva	e. Een duifje en Cupido
6. Jupiter	f. Wijnranken
7. Mercurius	g. Vleugeltjes, pijl en boog
8. Vulcanus	h. Een drietand en zeepaarden
9. Cupido	i. Aambeeld en hamer
10. Bacchus	j. Een uiltje
11. Apollo	k. Gouden regen
12. Juno	l. Lier
13. Hercules	m. Pauw, Argus
14. Orpheus	n. Stier
15. Europa	o. Losse huid, fluit
16. Danaë	p. Pijl en boog, griffioen, lier
17. Marsyas	q. knots, gouden appels, leeuwenvel

22. In films over de Romeinen komen vaak slaven voor. Deze worden vaak slecht behandeld en tellen eigenlijk niet echt mee. Waarschijnlijk denk je bij het woord 'slaaf' ook aan een onbelangrijke bediende die gekocht was, of de slaventijd in bijvoorbeeld Amerika. Romeinen kenden een veel breder begrip van het woord 'slaaf.'

Hoe beschouwden veel Romeinen hun slaven? Denk aan de positie van de slaaf binnen de familie of de functie van de slaaf:

.....

.....

.....

.....

23. Vaak wordt gezegd dat Romeinse ouders niet echt van hun kinderen hielden. Dat komt bijvoorbeeld doordat de Latijnse taal geen woord kent voor 'baby', 'peuter', 'kleuter' enz. Ook in de bronnen, de oude Romeinse teksten, wordt vaak zonder al teveel liefde over kinderen gesproken. In de praktijk hielden ouders wel degelijk heel veel van hun kinderen. Zo bestond er bijvoorbeeld een heleboel kinderspeelgoed. De meeste Romeinse speeltjes worden teruggevonden in de kindergraven, wat aangeeft dat de ouders hun kind speelgoed meegaven om in het hiernamaals mee te kunnen spelen.

Omcirkel het Romeinse kinderspeelgoed:

Stuiterbal	tol	hoepel	bikkels
Poppenservies	soldaatjes	bootjes	gans
Knickers	Barbiepop	bal	jojo
Renwagens	vliegers	miniatuurtjes	noten
Rammelaars	tamboerijn	stokpaard	eenwieler
Springtouw	fluit	racebaan	maskers

24. Ook Romeinse kinderen vonden het leuk om volwassenen te plagen. Kruis aan welk spelletje jij denkt dat Romeinse kinderen graag speelden met volwassenen.

1. Romeinse kinderen lieten graag volwassenen schrikken door hard 'boe' te roepen.
2. Romeinse kinderen plakten muntjes op de grond, zodat niemand ze kon oprapen.
3. Romeinse kinderen trokken graag belletje.
4. Romeinse kinderen lieten volwassenen struikelen over een touwtje.

25. De Romeinen wisten veel van geneeskunde en het uitvoeren van ingewikkelde operaties. Gladiatoren bijvoorbeeld, ontvingen zeer goede medische zorg. Veel operaties en medische instrumenten van nu, bestonden al in de Romeinse tijd. Een van de operaties die Romeinen veel uitvoerden, was de staaroperatie, waarbij de lens uit het oog werd gehaald om deze schoon te kunnen maken.

Vaak wordt gezegd dat de Romeinen ook de keizersnede hebben uitgevonden, maar dat is niet waar. De keizersnede is wel naar een belangrijke Romein genoemd. Volgens het verhaal de eerste die met een keizersnede ter wereld kwam en er prompt naar vernoemd werd. Wie was dat?:

.....

26. De Romeinen waren al bekend met de 'snackbar'. Thuis eten bereiden was niet alleen ongebruikelijk, het was in sommige gevallen zelfs verboden. Om toch aan voedsel te komen, dienden de Romeinen uiteten te gaan. Dit hield in dat zij aansloten bij de verschillende gaarkeukens in de stad.

Waarom was het verboden om thuis eten te koken?

- a. Romeinen kenden geen afzuigkap, hierdoor was er onvoldoende ventilatie in de woning aanwezig. Dit was slecht voor de gezondheid.

- b. Romeinen woonden doorgaans dicht op elkaar in houten woningen, deze konden gemakkelijk afbranden.
  - c. Door de bevolking te laten betalen voor het avondeten, kon er direct meer belasting opgestreken worden.
  - d. Romeinen voelden zich te goed om te koken en gebruikten de ruimte in huis liever voor iets anders dan een fornuis. Koken was voor slaven.
  - e. Romeinen waren altijd bang vergiftigd te worden door familieleden. Uit eten gaan was een veiliger optie.
27. Romeinen hielden niet alleen van lekker eten, ze aten ook heel veel. Vooral tijdens de feesten die werden gehouden in een 'triclinium', een luxe eetzaal, werd er soms uren lang getafeld. Na verloop van tijd zat de maag natuurlijk wel vol en was het tijd om daar iets aan te doen. Men gaf gewoon even over. Overgeven is nu heel erg vies, voor de Romeinen was het heel gewoon, klopt dat?

Ja / nee

Blok 5: Schip en handelsgeest

28. De Romeinen brachten veel nieuwe spullen naar Nederland, zoals de ham, de kip, de pauw en het konijn. Ook kenden de Romeinen al hamburgers en poffertjes. Deze spullen werden naar Nederland gebracht per boot. Olie en wijn werden in grote 'amforen' meegebracht. Deze kruiken hebben een punt aan de onderkant. Waarom?
- a. Door de punt aan de onderkant paste er meer in.
  - b. Een punt zag er mooier en duurder uit volgens de Romeinen.
  - c. Door de punt aan de onderkant konden de kruiken makkelijker vervoerd worden.
  - d. Door de gepunte vorm van de kruik bleef de inhoud langer koud.
29. De Romeinen bouwden hun schepen doorgaans voor eenmalig gebruik. Dit houdt in dat de boten alleen de rivieren afgleden en in de havens werden gesloopt om het hout te kunnen hergebruiken, nadat de goederen waren gelost.

Waarom werden schepen gesloopt om hergebruikt te worden en voer men niet terug?

- a. Romeinen kapten heel erg veel hout. Door de schepen te slopen was men wat zuiniger.
- b. Romeinse handelsschepen werden zo vol gepropt dat er geen plaats was voor roeiers die terug de rivier op konden roeien.
- c. Tegen de stroom oproeien was te zwaar, dus moesten de schepen in de havens blijven.
- d. Er kwamen per dag zoveel schepen aan in de havens, dat er te weinig plaats was. Door schepen te slopen kwam er plaats vrij voor het volgende schip.

Exit: Het einde van de Romeinse tijd.

30. Vanaf het einde van de 2de eeuw krijgen de Romeinse soldaten het moeilijk in Nederland. De Romeinen trekken zich langzaam terug. Er wordt steeds minder handel

gedreven en de mensen vergeten langzaam hoe het was om als Romein te leven. Na de Romeinse tijd begonnen de donkere eeuwen en de Middeleeuwen.

Bedenk enkele Romeinse zaken die de Middeleeuwen hebben overleefd. Je kunt denken aan bepaalde gebouwen, eten, woorden enzovoorts...

.....
.....
.....
.....
.....

Extra vragen voor echte bollebozen.

31. Klassieke godsdiensten vertonen doorgaans vooral overeenkomsten en weinig verschillen. De meeste godsdiensten putten dan ook uit dezelfde oerbron in Mesopotamië, gelegen tussen de Tigris en de Eufraat waar nu Iran ligt. Verhalen als de schepping, de zondvloed en het einde van de wereld, komen daar al voor. De Romeinse religie bestond eigenlijk ook uit vooral bronnen van elders. Het Christendom, door de Romeinen lang beschouwd als vreemde sekte, putte op haar beurt rijkelijk en vrijelijk uit de Romeinse godsdienst en beeldtaal.

Hoewel het Christendom lange tijd verboden was binnen het Romeinse Rijk, probeerden de Christenen het Christendom voor aanhangers herkenbaar te maken middels afbeeldingen die oorspronkelijk Romeins waren. Verbind de juiste afbeeldingen en betekenissen met elkaar.

Romeinse leraar	=	Lector	Maria Magdalena / klaagzang
Moeder met kind	=	Orante	Hemelvaart
Druivenrank	=	Bacchus	Vrede
Gesluierte vrouw	=	Juno	Christus als hoeder
Duiven	=	Venus	Apostel
Herder	=	Kriophoros	Goddelijk bloed
Vergoddelijking	=	Apotheose	Maria als maagd

32. Alle Romeinse steden beschikten traditiegetrouw over een 'cardo', een hoofdweg. Langs deze hoofdweg waren veelal winkels gesitueerd die de bezoekers schaduw boden middels een Korinthische overkapping.

Aan welke modern stukje architectuur doet je dit denken?

.....
.....
.....

33. 'A broad and ample road, whose dust is gold.
And pavement stars, as stars to thee appear.
Seen in the galaxy – that.....,
Thick, nightly, as a circling zone, thou seest
Powdered with stars.'

(Milton, *Paradise Lost* vii. 577-81)

Bovenstaand citaat is afkomstig uit het werk *Paradise Lost*, van de zeventiende eeuwse Londense dichter Milton. Het epische werk verhaald over de opstand van Lucifer en de verleiding van Adam en Eva uit het paradijs. Het werk zelf heeft dus niets met de oudheid te maken. Hetgeen beschreven wordt in dit citaat echter wel. Welke vertaling past bij de denkbeeldige weg die gecreëerd werd door Juno?

- a. Via Crucis .....
- b. Via Media .....
- c. Via Lactea .....
- d. Via Dolorosa .....

Einde